

Ключові слова: конституційний лад, норма конституційного ладу, конституційно-правова реформа, гомеостазі правових норм.

Резюме

Автор исследует особенности правового закрепления и практической реализации норм, содержащих основы конституционного строя. Обращается внимание на отражении нормами института основ конституционного строя реальных общественных отношений в государстве. Освещаются особенности гомеостазиса нормами института основ конституционного строя.

Ключевые слова: конституционный строй, норма конституционного строя, конституционно-правовая реформа, гомеостаза правовых норм.

Summary

The author explores the peculiarities of legal consolidation and practical standards that include foundations of the constitutional order. The attention to mapping standards institute foundations of the constitutional system of real social relations in the country. Specific features homeostasis standards institute foundations of constitutional order.

Key words: constitutional order, the rate of the constitutional system, constitutional and legal reform, law homeostasis.

Отримано 18.06.2012

Б. М. КРИВОЛАПОВ

Богдан Михайлович Криволапов, кандидат юридичних наук, доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КЛАСИФІКАЦІЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Вивчення уніфікованих норм міжнародного валютного права є дуже важливим, враховуючи необхідність України адаптувати національне валютне законодавство до міжнародних стандартів. У запропонованій статті автор проаналізує поняття валютних операцій та розгляне класифікацію валютних операцій в міжнародному праві. Буде також розглянута класифікація валютних операцій на базі Договору про МВФ, Кодексу лібералізації руху капіталів ОЕСР 1961 р., Кодексу лібералізації поточних невидимих правочинів ОЕСР 1961 р., а також Директиви Ради ЄЕС № 88/361/СЄЕ від 24 червня 1988 р. про застосування ст. 67 Договору про ЄЕС. Автор також проаналізує норми українського законодавства на предмет його відповідності вищевказаним міжнародним документам.

На сьогоднішній день в сучасній доктрині не існує загального визначення валютних операцій. Деякі автори вважають, що валютні операції – це операції, які здійснюються учасниками валютного ринку¹. На думку В. А. Ющенко та В. І. Міщенко, під валютними операціями розуміють певні банківські та фінансові операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності². Згідно теорії Ж. В. Завальної та М. В. Старинського, валютні операції можна визначити як конкретні дії, в яких проявляються валютні правовідносини³. А під валютними правовідносинами розуміють відносини у сфері обігу валюти і валютних цінностей та процесу функціонування уповноважених державою органів з приводу валютного регулювання та валютного контролю, метою яких є забезпечення прав та інтересів фізичних, юридичних осіб або держави⁴. Відомий фахівець з банківського права О. А. Костюченко розглядає валютні операції як угоди, які спрямовані на виникнення, зміну та припинення речових або зобов'язальних прав на валютні цінності⁵. Тобто, думок багато, але якщо підсумувати все вищевказане, то під валютними операціями слід розуміти правочини, об'єктом яких є валюта та валютні цінності. Під валютними цінностями, як правило, розуміють національну валюту, іноземну валюту (в основному вільноконвертовану), національні платіжні документи та платіжні документи, виражені в іноземній валюті, а також банківські метали.

Щодо класифікації валютних операцій, то слід зазначити, що тут також не існує єдиної думки. Так, М. К. Бункіна та А. М. Семенов класифікують валютні операції наступним чином:

1. Операції з купівлі продажу чи конверсії валют, що здійснюються на біржах та комерційних банках. Такі операції називаються валютний ділінг.

2. Операції комерційних банків щодо залучення та розміщення валютних коштів.

3. Зовнішньоекономічні розрахунки.

4. Операції з банківськими картками⁶.

В. А. Ющенко та В. І. Міщенко поділяють валютні операції на поточні та термінові. Поточні операції поділяються на готівкові та безготівкові. Поточні безготівкові операції здійснюються банками, валютними біржами та іншими учасниками валютного ринку. Такі поточні операції поділяються на:

- «тод» (доставка валюти сьогодні на сьогодні – «сьогодні на сьогодні»);
- «том» (поставка валюти наступного робочого дня – «сьогодні на завтра»);
- «спот» (поставка валюти на другий робочий день – «сьогодні на післязавтра»)⁷.

Термінові операції поділяються на:

- форвардні годи (угоди з обміну валют за раніше узгодженим курсом, які укладаються сьогодні, але дата виконання відкладена на визначений термін у майбутньому)⁸;
- валютні «свопи» (валютна операція, яка поєднує купівлю або продаж валюти на умовах «спот» із одночасним продажем тієї самої валюти на умовах «форвард»)⁹;
- валютні ф'ючерси (контракти угоди на купівлю або продаж стандартизованої суми іноземної валюти за стандартизованою специфікацією валют та узгодженою ціною)¹⁰.

Такий поділ є виключно економічним та торкається міжбанківських валютних операцій.

Ж. В. Завальна та М. В. Старинський поділяють валютні операції на активні та пасивні валютні операції. Пасивні валютні операції – це операції, спрямовані на створення валютних ресурсів (прийняття вкладів в іноземній валюті, отримання кредитів, виражених в іноземній валюті та ін.) Активні валютні операції – це операції, які спрямовані на використання створених валютних резервів і отримання прибутку від них (надання кредитів в іноземній валюті, інвестування валютних цінностей)¹¹.

О. А. Костюченко поділяє валютні операції залежно від суб'єкта, що ініціював операцію, на валютні операції за рахунок клієнтів та валютні операції з ініціативи банку. До валютних операцій з ініціативи банку відносяться придбання цінних паперів за іноземну валюту та придбання іноземної валюти за кошти банку. До валютних операцій за рахунок клієнтів відносять валютні депозитні та кредитні операції, а також розрахунки в іноземній валюті. О. А. Костюченко також поділяє валютні операції з обслуговування резидентів та нерезидентів¹².

Але найбільш популярною класифікацією валютних операцій, яка, до речі, також визначена в наведених працях О. А. Костюченко, Ж. В. Завальної та М. В. Старинського, є поділ валютних операцій на поточні валютні операції (далі «поточні операції») та операції, пов'язані з рухом капіталів (далі «рух капіталів»).

До поточних валютних операцій відносяться:

- розрахунки за зовнішньоекономічними контрактами;
- перекази заробітних плат, пенсій, аліментів та інших неторгових платежів;
- переказ дивідендів, відсотків за кредити, роялті та інших платежів за використання об'єктів інтелектуальної власності;
- інші операції.

До операцій, пов'язаних з рухом капіталів, слід віднести:

- інвестиції;
- надання та отримання довгострокових кредитів в іноземній валюті;
- заохочення та розміщення коштів в іноземній валюті на вкладні рахунки;
- інші операції.

На сьогоднішній день це найбільш популярна класифікація валютних операцій, яка застосовується провідними міжнародними фінансовими організаціями, та також передбачена в українському законодавстві. Розглянемо класифікацію валютних операцій в рамках міжнародних фінансових організацій.

Почнемо з договору про Міжнародний Валютний Фонд. Як це не дивно, але МВФ не надає визначення терміну «валютні операції», що, чесно кажучи, є дуже дивним. Проте, МВФ визначає що таке «поточні операції», або, як він їх називає, «платежів по поточним угодам». Згідно п. (d) Статті XXX Договору про МВФ до «платежів по поточним угодам» належать:

- всі платежі, які здійснюються у зв'язку із зовнішньою торгівлею, іншими поточними діловими операціями, включаючи послуги, а також у зв'язку із звичайними короткостроковими банківськими та кредитними операціями;
- платежі, які здійснюються в якості процентів по кредитам та в якості чистого прибутку від інших інвестицій;
- платежі незначних сум у рахунок довгострокових позик, що погашаються в розстрочку, або прямих капіталовкладень;
- перекази незначних позик для покриття щоденних сімейних витрат¹³.

Більшість країн на основі цього визначення сформулювали поняття «поточні операції» в своїх внутрішніх нормативних актах.

Що стосується «руху капіталів», то, незважаючи на те, що в Договорі про МВФ цим операціям присвячена ст. 6, МВФ не дає визначення цим операціям¹⁴.

Якщо говорити про «рух капіталів», то тут краще за все використовувати класифікацію, яку застосовує така організація як Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР). У рамках цієї організації у 1961 р. було прийнято Кодекс лібералізації руху капіталів (надалі – Кодекс). У додатку до цього Кодексу перераховані основні операції, які відносяться до руху капіталів. Розглянемо ці операції.

1. На першому місці до таких операцій Кодекс відносить прямі інвестиції. У розумінні Кодексу, до них належать інвестиції, направлені з метою встановлення довгострокових економічних відносин. Сюди відносяться створення підприємств нерезидентами за кордоном, включаючи дочірні підприємства або філії, а також участь у спільному підприємстві. До прямих інвестицій Кодекс відносить також позики терміном біль-

ше 5 років. При цьому мова йде як про інвестиції нерезидентів в будь-яку країну, так і про інвестиції резидентів за кордон.

2. Повернення інвестицій. Йдеться у першу чергу, про припинення та про повернення іноземних інвестицій.

3. Операції з нерухомістю. До цих операцій відносяться купівля нерухомості, будівництво нерухомості, продаж нерухомості як нерезидентам в будь-якій країні, так і резидентам за кордоном.

4. Операції з цінними паперами. Мається на увазі дозволи на операції з національними цінними паперами за кордоном та на операції з іноземними цінними паперами на вітчизняному ринку.

5. Операції з платіжними засобами на валютному ринку. Йдеться про операції з платіжними засобами, які обертаються на грошовому ринку. Це акції, облигації, купони до них, бони, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, інші фінансові та банківські документи.

6. Операції з іншими обіговими платіжними інструментами та платіжними засобами.

7. Операції з цінними паперами, які випущені в результаті спільного інвестування.

8. Кредити, які прямо пов'язані з міжнародними комерційними угодами або з наданням міжнародних послуг.

9. Фінансові кредити та позики.

10. Гарантії, поручительства та інші права.

11. Операції з відкриття депозитних рахунків.

12. Операції, пов'язані з купівлею-продажем валюти.

13. Страхування життя.

14. Рух капіталів особистого характеру.

15. Переміщення обігових коштів¹⁵.

Однак, найбільш розгорнута класифікація «руху капіталів» була дана Директивою Ради ЄС № 88/361/CEE від 24 червня 1988 р. про застосування ст. 67 Договору про ЄС¹⁶.

Згідно Додатку 1 до даної Директиви, до руху капіталів належать:

1. Прямі інвестиції.

– Створення та розширення філій або нових підприємств з виробництва основних фондів та розширення вже існуючих підприємств.

– Купівля акцій або частки (паю) в нових вже існуючих підприємств з метою створення та укріплення довготривалих економічних зв'язків.

– Надання довгострокових кредитів для створення та укріплення довготривалих зв'язків.

– Реінвестиції прибутків для створення та укріплення довготривалих економічних зв'язків.

– Прямі інвестиції осіб-нерезидентів на території держави-члена Співтовариства.

– Прямі інвестиції держав-членів Співтовариства за кордоном.

2. Інвестиції в нерухомість (не включені до категорії 1).

– Прямі інвестиції в нерухомість осіб-нерезидентів на території держав-учасниць Співтовариства.

– Прямі інвестиції в нерухомість резидентів держав-учасниць за кордон.

3. Операції з купівлі-продажу цінних паперів на фондовому ринку (не включені до категорій 1, 4, 5)

– Купівля-продаж акцій та інших цінних паперів, що надає право участі.

– Купівля-продаж облигацій.

– Угоди на фондовому ринку (придбання нерезидентами і резидентами країн-учасниць Співтовариства національних та іноземних цінних паперів на фондових біржах).

– Допуск цінних паперів на фондовий ринок (допуск до участі у біржових торгах, емісія, розміщення цінних паперів на фондовому ринку, допуск національних та іноземних цінних паперів на фондові ринки країн-учасниць та на іноземні фондові ринки).

4. Операції з купівлі-продажу акцій чи часток участі (паїв) в інвестиційних компаніях.

– Участь в колективних інвестиціях на ринку капіталів (акції, облигації, інші цінні папери).

– Участь в колективних інвестиціях шляхом операцій на валютному ринку.

– Участь в колективних інвестиціях іншими шляхами.

A. Угоди з придбання акцій або часток в компаніях.

– Придбання нерезидентами і резидентами часток національних та іноземних підприємств на біржі.

– Придбання нерезидентами і резидентами часток національних та іноземних підприємств поза біржею.

B. Допуск до придбання акцій чи облигацій у компаніях.

5. Операції з купівлі-продажу національної та іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку.

A. Угоди купівлі-продажу на валютному ринку.

B. Допуск до здійснення угод на валютному ринку.

6. Операції з відкриття поточних та депозитних рахунків у фінансових установах.

A. Операції, які здійснюються нерезидентами в національних фінансових установах.

B. Операції, які здійснюються резидентами в іноземних фінансових установах.

7. Кредити, що пов'язані з комерційною діяльністю або наданням послуг, у наданні яких бере участь резидент держави-члена.

- Короткострокові кредити (менш ніж 1 рік).
- Середньострокові кредити (від 1 до 5 років).
- Довгострокові кредити (більше 5 років).
- Кредити, які надаються резидентами та нерезидентами один одному.
- 8. Надання грошових позик (не включаючи категорії 1, 7, 9).
 - Короткострокові кредити (менш ніж 1 рік).
 - Середньострокові кредити (від 1 до 5 років).
 - Довгострокові кредити (більше 5 років).
 - Позики, кредити, які надаються резидентами та нерезидентами один одному.
- 9. Порука та інші гарантії і права (які надаються нерезидентами та резидентами один одному).
- 10. Платежі, які пов'язані із страхуванням ризиків у зв'язку з неповерненням кредитів.
 - Інші страхові угоди.
- 11. Рух капіталів персонального характеру.
 - Дотації та пожертви.
 - Виплата боргів іммігрантами до країн, де вони проживали раніше.
 - Виплата податків та отримання спадщини.
- 12. Імпорт та експорт дорогоцінних металів.
- 13. Інший рух грошових засобів.
 - Відшкодування шкоди та збитків, коли вони вираховуються у грошовому еквіваленті.
 - Платежі, пов'язанні з припиненням контрактів.
 - Сплата винагороди за використання авторських прав, патентних прав, та прав, що витікають із користування товарним знаком.
 - Різне.

Така детальна класифікація операцій, пов'язаних з рухом капіталу, послужила основою для внесення змін у законодавства практично всіх держав-учасниць Співтовариства.

Ще одну категорію валютних операцій пропонує знов ОЕСР. У тому ж 1961 р. ця організація приймає документ під назвою Кодекс лібералізації поточних невидимих правочинів, де вводить новий вид валютних операцій – поточні невидимі правочини (далі «невидимі правочини») ¹⁷. У Додатку А до цього Кодексу міститься перелік вищевказаних операцій. Згідно цього переліку до «невидимих правочинів» належать:

А. Платежі за таку підприємницьку та виробничу діяльність як ремонт та збірка, переробка, технічна допомога, підряд, авторські гонорари, заробітна платня нерезидентів.

В. Зовнішньоторговельні платежі, такі як платежі за брокерські операції, платежі за складування та охорону, імпортерне мито.

С. Платежі за надання транспортних послуг. Сюди можна віднести оплату фрахту морських кораблів, оплату повітряних та автомобільних перевезень пасажирів та вантажу, оплату портових послуг та платежі за надання послуг з ремонту транспортних засобів.

Д. Страхові платежі, такі як страхові внески в іноземні органи соціального забезпечення, страхування міжнародної купівлі продажу, страхування життя, перестраховування.

Е. Платежі за банківські та фінансові послуги. Маються на увазі послуги банкам за розрахунки, за операції по чекам, послуги за зберігання, послуги за консультування, послуги за управління активами.

Ф. Доходи від капіталу, що становлять дивіденди від ділової активності, від акцій та рента.

Г. Платежі на подорож та туризм.

Н. Доходи від реалізації експорту, імпорту кінематографічної продукції у формі запису на магнітні носії.

І. Платежі особистого характеру, такі як отримання пенсій, переказ платежів іммігрантів своїм родичам, платежі на утримання приватної власності за кордоном, передплата газет, журналів та інших періодичних видань, різні спортивні призи та винагороди та ін.

Ж. Сплата податків або іншого обов'язково мита, консульського збору.

К. Платежі загального характеру, як то штрафи, збитки, платежі за реєстрацію товарних знаків та патентів, участь в клубах та різних асоціаціях, інші платежі.

В основному вищеназвані «платежі по невидимим правочинам» є поточними платежами, але деякі з них є «рухом капіталу» згідно вищеназваної Директиви № 88/361/CEE 1988 року. Це стосується сплати збитків, виплати податків та сплата винагороди за використання авторських прав, а також страхові платежі. Такий збіг вносить плутанину в класифікації валютних операцій і може мати небажані наслідки при здійсненні транскордонних платежів. Крім того, така класифікація побудована без будь-якої системи. Як ми вже відзначили, в цьому переліку присутні деякі операції з рухом капіталу, поточні платежі комерційного характеру і платежі особистого характеру. За якою ознакою була створена ця класифікація валютних операцій, важко судити.

В українському законодавстві визначення терміна «валютні операції» передбачено в ч. 2. ст. 1 Декрету Кабінету Міністрів України Про систему валютного регулювання і валютного контролю 1993 року. Термін «валютні операції» охоплює:

– операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України;

- операції, пов'язані з використанням валютних цінностей в міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності;
- операції, пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та вивезенням, переказуванням і пересиланням за її межі валютних цінностей¹⁸.

Але цей декрет не визначає класифікацію валютних операцій. Така класифікація передбачена в Постанові Правління НБУ від 10.08.2005 р. № 281 Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України (далі Постанова № 281), що затверджує Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою¹⁹. У п. 10 Розділу 1 цього положення передбачено, що поточними торговельними операціями в іноземній валюті є такі:

- розрахунки за експорт та імпорт товару без відстрочення платежу або з відстроченням, що відповідно до договору не перевищує строки, установлені законодавством України для здійснення таких розрахунків;
- розрахунки на території України між резидентами – суб'єктами господарювання за товар на підставі індивідуальної ліцензії Національного банку.

У п. 11 передбачена нова категорія валютних операцій, яка називається поточними неторговельними операціями в іноземній валюті, якими є:

- перекази з оплати праці, стипендій, пенсій, аліментів, державної допомоги, матеріальної допомоги, допомоги родичів, благодійної та гуманітарної допомоги, виплат і компенсацій, включаючи виплати з відшкодування шкоди, заподіяної робітникам унаслідок каліцтва, професійного захворювання або іншого ушкодження здоров'я, що пов'язані з виконанням ними трудових обов'язків, жертвам політичних репресій, жертвам нацистських переслідувань, членам їх родин і спадкоємцям, відшкодування за страховими випадками, премій, призив, успадкованих коштів, коштів за договорами дарування, коштів, заощаджених на рахунках, і прибутків за ними;

– виплати на підставі вироків, рішень, ухвал і постанов судових, слідчих та інших правоохоронних органів;

- оплата витрат, пов'язаних із смертю громадян (транспортні витрати і витрати на поховання);
- оплата витрат іноземним судовим, слідчим, арбітражним, та нотаріальним та іншим повноважним органам (у тому числі сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів), іноземним адвокатам;

– оплата зборів (мита) за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти права інтелектуальної власності, включаючи оплату послуг, які надаються патентними відомствами інших країн, і послуг патентних повірених за кордоном;

– оплата за рахунок коштів фізичних осіб витрат на лікування в медичних закладах іншої держави, а також оплата витрат на транспортування хворих;

– оплата за рахунок коштів фізичних осіб витрат на навчання і стажування в навчальних закладах іншої держави, витрат на проведення тестів, іспитів тощо;

– оплата фізичними особами участі в міжнародних симпозиумах, семінарах, конференціях, конгресах, виставках, ярмарках, культурних, спортивних заходах, а також інших міжнародних зустрічах, що відбуваються на територіях іноземних країн;

– оплата витрат фізичних осіб на придбання літератури та передплатних видань, що видаються за кордоном;

– оплата витрат, пов'язаних із відрядженням за кордон;

– платежі у зв'язку з прийняттям спадщини;

– перерахування на утримання дипломатичних представництв, консульських установ України за кордоном та іноземних держав в Україні, представництв міжнародних та іноземних організацій, представництв іноземних банків та представництв юридичних осіб, які не займаються підприємницькою діяльністю;

– перекази з оплати авторських гонорарів, премій, призив та інших виплат за використання об'єктів права інтелектуальної власності фізичних осіб;

– оплата фізичними особами послуг за договорами (страховими полісами, свідоцтвами, сертифікатами) страхування життя, укладеними з нерезидентами, за наявності індивідуальної ліцензії Національного банку;

– оплата фізичними особами продукції, робіт, послуг, прав інтелектуальної власності, що набуваються в нерезидентів за кордоном для власного споживання;

– перерахування фізичними особами в разі виїзду за кордон на постійне місце проживання;

– виконання зобов'язань за укладеними договорами з юридичними особами-нерезидентами стосовно відшкодувань витрат, здійснених ними на користь фізичних осіб-резидентів, які тимчасово перебувають за межами України, як оплата праці або інших витрат, пов'язаних з виконанням ними професійних обов'язків;

– на оплату вступних, членських внесків до міжнародних організацій.

А в п. 12 Положення передбачено, що валютними операціями, пов'язаними з рухом капіталу, є такі:

– надання та отримання резидентами фінансових кредитів і позик;

– операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за гарантіями, поруками та заставою;

– операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за лізингом;

– операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за факторингом;

– здійснення прямих інвестицій в Україну;

– здійснення резидентами прямих інвестицій за межі України;

– здійснення портфельних інвестицій в Україну;

- здійснення резидентами портфельних інвестицій за межі України;
- виплата прибутків, доходів та інших коштів, отриманих іноземними інвесторами від прямих інвестицій та розміщених серед нерезидентів цінних паперів українських емітентів;
- операції з цінними паперами;
- розміщення коштів на вкладних (депозитних) рахунках;
- операції, пов'язані з експортом та імпортом товарів, розрахунки за якими відповідно до договору передбачають надання та отримання відстрочення платежу або кредитування (аванс, попередня оплата) на строк, який перевищує встановлений законодавством України; міжнародні перекази за угодами, пов'язаними з накопиченням пенсійних активів;
- інші валютні операції, які не є поточними.

Аналізуючи положення валютного законодавства України з приводу класифікації валютних операцій, слід зазначити, що, на погляд автора, є дуже вдалим відокремлення такої категорії валютних операцій як «поточні неторговельні операції». Така класифікація дуже зручна та доцільна, оскільки відокремлює особисті неторговельні платежі від інших валютних операцій. Якщо порівняти ці операції з міжнародними стандартами, то слід зазначити, що оплата договору страхування є «рухом капіталів» згідно Директиви № 88/361/СЄЕ. А що стосується аналізу «руху капіталів» за українським правом, то слід зазначити, що положення Директиви 88/361/СЄЕ про те, що валютні операції, пов'язані з оплатою права власності на будівлі, споруди та інше нерухоме майно, імпорт та експорт дорогоцінних металів є «рухом капіталів», не знайшли свого відображення в українському законодавстві.

Із сказаного вище можна зробити наступні висновки.

1. На сьогоднішній день на доктринальному рівні найбільш популярною класифікацією валютних операцій є їх поділ на «поточні операції» та «рух капіталів»

2. Сучасна міжнародна класифікація валютних операцій не є досконалою. По-перше, відсутнє міжнародне визначення терміна «валютні операції». По-друге, немає єдиної класифікації валютних операцій в рамках будь-якої міжнародної організації чи в міжнародному договорі. Так, термін «поточні валютні операції», передбачений в ст. 30 Договору про МВФ, а визначення «руху капіталів» передбачене в Директиві № 88/361/СЄЕ та в Кодексі ОЕСР про лібералізацію руху капіталів.

3. На думку автора, невдалою є відокремлення такої категорії валютних операцій як «невидимі правочини», яку здійснила ОЕСР в Кодексі по лібералізації поточних невидимих правочинів. По-перше, деякі «невидимі правочини» за вищеназваним Кодексом є «рухом капіталу» за Директивою № 88/361/СЄЕ. По-друге, деякі «невидимі правочини» є класичними «поточними операціями», які визначає МВФ. По-третє, відсутня будь-яка система при відокремленні такого окремого виду операцій. До цих операцій входять платежі як торговельного, так і неторговельного характеру, як «поточні операції», так і «рух капіталів».

4. Як це не дивно, але класифікація валютних операцій в українському законодавстві є дуже вдалою. Особливо, на погляд автора, було доцільним відокремлення такої категорії операцій як «поточні неторговельні операції». Позитивною рисою є те, що «поточні операції», «рух капіталів» та «поточні неторговельні операції» зібрані в одному нормативному акті (Постанові НБУ 281). Деякі валютні операції, які передбачені в Директиві № 88/361/СЄЕ та Кодексі лібералізації капіталів, ще не знайшли свого відображення в нашому законодавстві, але сподіваємося, що це справа майбутнього. Хотілось би побажати, щоб у нас вдалою була не тільки класифікація валютних операцій на законодавчому рівні, а й уся валютно-фінансова політика в Україні.

¹ Бункина М. К., Семенов А. М. Основы валютных отношений: Учебн. пособие. – М., 1998. – С. 13.

² Ющенко В. А., Міщенко В. І. Валютне регулювання: Навч. посіб. – К., 1999. – С. 219.

³ Завальна Ж. В., Старинський М. В. Валютне право України: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 172.

⁴ Там само. – С. 14.

⁵ Костюченко О. А. Правові засади валютного регулювання в Україні: навчальний посібник. – К.: КНТ, 2009. – С. 48.

⁶ Бункина М. К., Семенов А. М. Основы валютных отношений: Учебн. пособие. – М., 1998. – С. 14.

⁷ Ющенко В. А., Міщенко В. І. Валютне регулювання: Навч. посіб. – К., 1999. – С. 219–220.

⁸ Там само. – С. 222.

⁹ Там само. – С. 226.

¹⁰ Там само. – С. 231.

¹¹ Завальна Ж. В., Старинський М. В. Валютне право України: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і допов. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 176.

¹² Костюченко О. А. Правові засади валютного регулювання в Україні: навчальний посібник. – К.: КНТ, 2009. – С. 50.

¹³ Articles of Agreement of the International Monetary Fund [Електронний ресурс] Сайт Міжнародного валютного фонду. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/>

¹⁴ Там само.

¹⁵ OECD Codes of Liberalisation of Capital Movements and Current Invisible Operations USER'S GUIDE 2007 [Електронний ресурс] Сайт ОЕСР. – Режим доступу: www.oecd.org/daf/investment/instruments.

¹⁶ Council Directive 88/361/EEC of 24 June 1988 for the implementation of Article 67 of the Treaty [Електронний ресурс] Сайт Європейської комісії. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu>

¹⁷ CODE OF LIBERALISATION OF CURRENT INVISIBLE OPERATIONS [Електронний ресурс] Сайт ОЕСР. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/>

¹⁸ Декрет Кабінету Міністрів України Про систему валютного регулювання і валютного контролю // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993. – № 17. – Ст. 184.

¹⁹ Постанова Правління НБУ від 10.08.2005 року № 281 Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України [Електронний ресурс] Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

Резюме

Стаття присвячена проблемам класифікації валютних операцій в міжнародному праві. Автор аналізує визначення та класифікацію валютних операцій різними міжнародними фінансовими організаціями та порівнює їх з українськими законодавством.

Ключові слова: валютні операції, поточні валютні операції, рух капіталів, класифікація валютних операцій.

Резюме

Статья посвящена проблемам классификации валютных операций в международном праве. Автор анализирует определение и классификацию валютных операций разными международными финансовыми организациями и сравнивает их с украинским законодательством.

Ключевые слова: валютные операции, текущие операции, движение капиталов, классификация валютных операций.

Summary

This article is devoted to the problems of currency transactions classification in international law. Author analyses definition and classification of currency transactions by different international financial organizations and compares it with Ukrainian legislation.

Key words: currency operations, current transactions, capital movement, classification currency of transactions.

Отримано 18.06.2012

М. О. МЕДВЕДЄВА

Марина Олександрівна Медведєва, кандидат юридичних наук, доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМИ З ПИТАНЬ ДОТРИМАННЯ БАГАТОСТОРОННІХ ПРИРОДООХОРОННИХ УГОД

На сьогоднішній день найбільш актуальною проблемою міжнародного права навколишнього середовища залишається проблема практичного здійснення (реалізації, імплементації) його норм та принципів. Механізми з питань дотримання багатосторонніх природоохоронних угод займають в процесі реалізації одне з ключових місць. Зазначена проблематика знайшла висвітлення переважно в працях зарубіжних вчених (Дж. Хандл, Ф. Сендс, М. Фіцморіс, Дж. Брунні, Р. Омура, О. Йошіда, Р. Вольфрум), хоча останнім часом з'являються відповідні роботи і у вітчизняній науці міжнародного права (С. Кравченко, А. Андрусевич, С. Вихрист, П. Сухорольський). Мета нашого дослідження – комплексно проаналізувати феномен механізмів з питань дотримання багатосторонніх природоохоронних угод, виявити їх характерні ознаки та порівняти з механізмами міжнародної відповідальності, санкцій і вирішення спорів.

Механізми з питань дотримання поєднують в собі як конфронтаційні, так і неконфронтаційні засоби забезпечення реалізації багатосторонніх природоохоронних угод. Але оскільки головна мета, яка переслідується державами при заснуванні таких механізмів, – це, перш за все, неконфронтаційність, до того ж, примусові заходи реалізації договорів з охорони довкілля, пов'язані із санкціями, застосовуються надто рідко, у крайніх і виключних випадках як останній засіб, а в рамках деяких міжнародних конвенцій не застосовуються взагалі ніколи, це дає нам підстави віднести процедури з питань дотримання до неконфронтаційних засобів реалізації. Поява і активне розповсюдження механізмів з дотримання в міжнародному праві навколишнього середовища та надання їм переваги поряд з традиційними засобами вирішення спорів та притягнення до міжнародно-правової відповідальності пояснюється низкою причин. По-перше, багатосторонні природоохоронні угоди, особливо сучасні, відрізняються деталізацією зобов'язань, які приймаються державами на основі врахування складних науково-технічних і технологічних факторів; в зв'язку з цим лише спеціально створений орган з компетентними експертами може ефективно проконтролювати процес виконання державами взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань, виявити можливі порушення та запропонувати реальні засоби виправлення ситуації, що склалася. По-друге, головна риса процедур з дотримання – «управлінський» і неконфронтаційний підхід, який на відміну від механізму реалізації норм про міжнарод-